

Joanna Kruczalak-Jankowska

Automatyczne uznanie orzeczeń w Rozporządzeniu Rady Nr 1346/2000/WE w sprawie postępowania upadłościowego

Rozporządzenie Rady Nr 1346/2000/WE w sprawie postępowania upadłościowego (zwane dalej: rozp. 1346/2000), zawiera w rozdziale II przepisy regulujące uznanie postępowań upadłościowych wszczętych przez sądy państw członkowskich oraz skutki tego uznania (art. 16-26). Wyrażona w art. 16 **zasada automatycznego uznania – *ex lege (unmittelbare Anerkennung, automatic recognition)* postępowania upadłościowego i jego skutków** jest trudna do przecenienia¹. W literaturze przedmiotu bywa ona określana rdzeniem rozporządzenia (*Herzstück, basic principle*)². Wprowadzenie przepisów umożliwiających zarządzanie upadłością transgraniczną w sposób skuteczny i ograniczający koszty stanowi, zdaniem wielu autorów³, duże osiągnięcie wobec regulujących tę kwestię szcząt-

¹ I.F. Fletcher, *Insolvency in Private International Law. National and International Approaches*, Oxford, 2005, wyd. II, s. 421; M. Virgós, F. Garcimartín, *The European Insolvency Regulation: Law and Practice*, Kluwer Law International 2004, s. 185, którzy wskazują zarazem na jego wady, s. 187.

² W. Klyta, *Europejskie międzynarodowe prawo upadłościowe*, Rejent 2004, nr 3-4, s. 177; S. Smid, *Deutsches und Europäisches Internationales Insolvenzrecht. Kommentar*, Stuttgart 2004, s. 85; M. Virgós, F. Garcimartín, *The European Insolvency...*, s. 185; F. Zedler, *Uznanie zagranicznych postępowań upadłościowych w prawie europejskim*, RPSiE 2005, nr 2, s. 62.

³ I.F. Fletcher, *Insolvency in Private International Law...*, s. 420; M. Virgós, E. Schmit, Report on the Convention on Insolvency Proceedings 1995, ustęp 147.

kowo przepisów krajowych. Jest ona wyrazem uniwersalizmu postępowania upadłościowego na terytorium państw członkowskich UE⁴.

Regulacja ta ma charakter swoisty. Nie stosuje się zwłaszcza w tym zakresie przepisów Rozporządzenia Rady Nr 44/2001/WE w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (zwane dalej: rozp. 44/2001). Rozporządzenie w sprawach cywilnych i handlowych oraz rozporządzenie dotyczące niewypłacalności mają być w swoim założeniu instrumentami prawnymi komplementarnymi⁵. Na mocy art. 25 § 1 i 2 rozp. 1346/2000 następuje odesłanie do przepisów tego rozporządzenia w zakresie uznawania i wykonywania orzeczeń, o czym niżej. W Polsce do postępowań objętych zakresem rozporządzenia nie znajdują, zgodnie z art. 378 § 1, zastosowania przepisy art. 385-404 ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze (zwane dalej: pr. up. i nap.)⁶.

W literaturze⁷ zwrócono uwagę, że system respektowania *ex lege* skuteczności zagranicznych orzeczeń zaczyna stanowić podstawowy tryb ich uznawania zarówno w wewnętrznych systemach prawnych poszczególnych państw, jak również w umowach międzynarodowych i prawie europejskim. Zasada automatycznego uznania stanowi wyraz wypracowanej w doktrynie niemieckiej teorii uznania jako rozszerzenia skutecz-

⁴ Por. A. Jakubicki, *O naturze głównego i terytorialnego postępowania upadłościowego w prawie upadłościowym Unii Europejskiej*, [w:] *Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*, red. L. Ogiełło, W. Popiołek, M. Szpunar, Kraków 2005, s. 613; H.C. Duursma - Kepplinger, E. Chalupsky, [w:] H.C. Duursma - Kepplinger, D. Duursma, E. Chalupsky, *Europäische Insolvenzordnung. Kommentar*, Springer-Verlag, Wien 2002, s. 353.

⁵ K. Weitz, [w:] *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, red. A. Wróbel, Kraków 2005, s. 492.

⁶ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. VI, Warszawa 2006, s. 1011 i cyt. tam lit.; W. Klyta, [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, red. A. Witosz, Warszawa 2007, s. 473 i nast.; T. Kalwat, *Upadłość międzynarodowa, wybrane zagadnienia*, Rejent 2003, nr 3, s. 65; inaczej F. Zedler, *Uznanie zagranicznych postępowań upadłościowych w prawie...*, s. 65, który uważa, że przepisy prawa upadłościowego i naprawczego znajdują zastosowanie do odmowy uznania zagranicznego postępowania upadłościowego na podstawie art. 26 rozp.

⁷ K. Weitz, *Skuteczność zagranicznych orzeczeń w Polsce według art. 1145 § 2 k.p.c.*, PS 1999, nr 4, s. 70-71, który wymienia tytułem przykładu prawo niemieckie i austriackie; por. także projekt zmian kodeksu postępowania cywilnego – druk sejmowy 1366.

ności zagranicznego orzeczenia na obszar państwa uznającego (*Wirkungserstreckung*)⁸. Uznanie oznacza rozszerzenie skuteczności orzeczenia, przysługującej mu w państwie członkowskim pochodzenia, na obszar państwa członkowskiego uznającego, przy czym granicę akceptacji skutków tego orzeczenia stanowi klauzula porządku publicznego tego państwa⁹.

Na gruncie prawa polskiego (art. 1145 § 2 k.p.c.) wskazano¹⁰, że uznanie automatyczne (zwane także *ex lege, ipso iure, de plano*) oznacza, że zagraniczne orzeczenie staje się skuteczne na terytorium państwa uznającego z mocy prawa, bez potrzeby przeprowadzania jakiegokolwiek postępowania. Twierdzenie to odnosi się w pełni do automatycznego uznania uregulowanego w art. 16 rozp. 1346/2000. W przeciwieństwie do uznania na podstawie postanowienia sądu, w przypadku uznania *ipso iure* organ państwa uznającego nie wydaje jakiegokolwiek władczego aktu potwierdzającego w przedmiocie uznania. Cechą charakterystyczną uznania automatycznego jest to, że zagraniczne orzeczenie staje się skuteczne na terenie państwa uznającego w tym samym momencie, w którym nabywa skuteczność w państwie pochodzenia tego orzeczenia, pod warunkiem że spełnione zostały jednocześnie określone w prawie przesłanki uznania. Zasadzie automatycznego uznania odpowiada zasada automatycznego upadku skutków uznania na wypadek uchylecia orzeczenia podlegającego uznaniu¹¹, co oznacza, że skuteczność zagranicznego orzeczenia uznawego *ex lege* trwa tak długo, jak długo jest ono skuteczne w świetle prawa państwa jego pochodzenia. W przypadku uznania automatycznego kwestia skuteczności zagranicznego orzeczenia jest badana przez dany organ *ad hoc* jako zagadnienie prejudycjalne, jeżeli orzeczenie to może mieć wpływ na wynik toczącego się postępowania.

W upadłości transgranicznej uzyskanie skuteczności orzeczenia otwierającego postępowanie upadłościowe we wszystkich państwach członkowskich w tym samym momencie – tzn. w momencie uzyskania skuteczności w państwie wszczęcia postępowania – ma na celu wyeli-

⁸ Szeroko na temat tej teorii K. Weitz, *Pojęcie uznania orzeczenia zagranicznego*, PS 1998, nr 7-8, s. 68 i nast.

⁹ K. Weitz, [w:] *Stosowanie prawa...*, s. 594.

¹⁰ K. Weitz, *Skuteczność zagranicznych orzeczeń...*, s. 72.

¹¹ K. Weitz, *Skutki uznania zagranicznego orzeczenia*, PS 1998, nr 9, s. 51 i nast.

minowanie swoistego wyścigu wierzycieli¹² podejmujących na ogół działania w poszczególnych państwach w celu zapewnienia sobie praw do dóbr znajdujących się na obszarach jurysdykcyjnych różnych państw, gdyby zachodziła konieczności przeprowadzenia w każdym państwie postępowania o uznanie orzeczenia o ogłoszeniu upadłości.

Warto podkreślić, zgodnie z jednoznacznym stanowiskiem doktryny¹³ w tym zakresie, że automatycznemu uznaniu, o którym mowa w art. 16 rozp. 1346/2000, podlegają, niezależnie od ogólnego określenia zakresu zastosowania rozporządzenia w art. 1, wyłącznie postępowania upadłościowe wymienione w załącznikach A i B.

Art. 16 znajduje zastosowanie także do tych dłużników, wobec których ze względu na jego właściwości postępowanie upadłościowe w innych państwach członkowskich nie może być wszczęte (§ 2). Chodzi tutaj zarówno o dłużników, którzy nie spełniają przesłanek do ogłoszenia upadłości, jak również o tych, którzy są wyłączeni spod działania prawa upadłościowego (tzn. nie mają zdolności upadłościowej). Zaistnienie którejkolwiek z powyższych przyczyn nie stanowi powodu do odmowy uznania postępowania wszczętego w innym państwie w związku ze sprzecznością z porządkiem publicznym państwa uznającego (art. 26).

Art. 16 ust. 2 wprowadza podstawową zasadę, że uznanie postępowania głównego, otwartego zgodnie z art. 3 ust. 1, nie wyłącza możliwości otwarcia postępowania wtórnego (*secondary*) w innym państwie członkowskim, na którego terytorium dłużnik ma swój oddział (art. 3 ust. 2). Otwarcie wtórnego lub terytorialnego (*territorial independent*)¹⁴ postępowania (art. 3 ust. 4) także podlega ogólnym zasadom uznania automatycznego wyrażonego w art. 16 ust. 1, z tym jednak zastrzeżeniem, że otwarcie postępowania wtórnego lub terytorialnego wywiera skutki jedynie do majątku dłużnika znajdującego się na terytorium tego

¹² M. Virgós, F. Garcimartín, *The European Insolvency...*, s. 193.

¹³ R. Adamus, *Europejskie postępowanie insolwencyjne*, Prawo Spółek 2004, nr 2, s. 34; B. Wessels, *Current Topics of International Insolvency Law*, Kluwer Deventer 2004, s. 21, M. Virgós, F. Garcimartín, *The European Insolvency...*, s. 189.

¹⁴ Co do terminologii postępowania określonego w art. 3 ust. 4 rozp. porównaj wywody A. Jakubeckiego (A. Jakubecki, *O naturze...*, s. 618). Określenia *independent proceedings* na postępowanie terytorialne wszczęte przed otwarciem postępowania głównego używają M. Virgós, F. Garcimartín, *The European Insolvency...*, s. 17.

ostatniego państwa członkowskiego. Zasada ta jest istotna dla możliwości żądania zwrotu określonych dóbr, które bez zgody zarządcy ustanowionego w postępowaniu terytorialnym zostały przemieszczone na terytorium innego państwa członkowskiego¹⁵.

Jednak otwarcie postępowania terytorialnego przed postępowaniem głównym stanowić będzie przeszkodę do uznania postępowania głównego na terytorium tego państwa członkowskiego, na którym zostało ono otwarte, jak również wywrze ono wyłącznie skutki zgodnie z prawem tego państwa. Jak wynika bowiem z art. 18 ust. 2, zarządca (*liquidator*) powołany przez sąd właściwy w postępowaniu terytorialnym (ubocznym) może w każdym państwie członkowskim podnosić na drodze sądowej lub pozasądowej okoliczność, że po wszczęciu postępowania upadłościowego rzecz ruchoma została usunięta z terytorium państwa wszczęcia postępowania na terytorium tego państwa członkowskiego. Ponadto jest on uprawniony do zaskarżania czynności prawnych stosownie do interesu wierzycieli¹⁶.

Jak wskazuje M. Virgos¹⁷, u podstaw przyjęcia automatycznego uznania w takim kształcie w rozp. 1346/2000 leży trzy przesłanki:

1. Autonomiczność kolejnych orzeczeń (decyzji) wydawanych od momentu otwarcia do zakończenia postępowania upadłościowego.

Z tego powodu w zakresie uznania rozporządzenie nie traktuje postępowania upadłościowego jako całości, ale raczej jako sumę poszczególnych orzeczeń, z czego każde wywiera inne skutki. Inne przepisy regulują zatem uznanie wszczęcia postępowania (art. 16) i jego skutki (art. 17-24), a inne (art. 25 odsyłający w tym zakresie do konwencji brukselskiej, a tym samym do rozp. 44/2001) reguluje uznanie i stwierdzenie wykonalności kolejnych orzeczeń wydawanych w trakcie tego postępowania oraz orzeczenia kończącego to postępowanie. Może się zatem zdarzyć, że pomimo uznania postępowania głównego dojdzie do odmowy uznania poszczególnych orzeczeń wydawanych w trakcie postępowania;

¹⁵ I.F. Fletcher, *Insolvency in Private International Law...*, s. 424; M. Virgós, F. Garcimartín, *The European Insolvency...*, s. 194; M. Glicz, *Prawo upadłościowe Unii Europejskiej*, PPH 2003, nr 11, s. 31.

¹⁶ M. Virgós, F. Garcimartín, *The European Insolvency...*, s. 185.

¹⁷ Tamże, s. 185-188.

2. Rozróżnienie pomiędzy instytucją uznania zagranicznego orzeczenia a stwierdzeniem wykonalności zagranicznego orzeczenia.

Automatyczne uznanie, o którym mowa w art. 16 rozp. 1346/2000, oznacza uznanie z mocy prawa, do którego nie potrzeba dopełnienia żadnych innych formalności, w tym środków takich jak *exequatur*, rejestracja (*registration for enforcement* w Wielkiej Brytanii lub Irlandii) albo innych odpowiednich procedur (np. postępowania delibacyjnego i wydania postanowienia). Art. 16 zatem powoduje nie tylko automatyczne uznanie, ale także w związku z art. 17 i 18, „automatyczną wykonalność” tego orzeczenia na terytorium innych państw członkowskich. Wyjątek stanowi zastosowanie przymusu lub rozstrzyganie sporów, o których mowa w art. 18 ust. 3 rozporządzenia. W tym wypadku potrzebne są odpowiednie orzeczenia sądów lub innych organów działających na tym terytorium, na którym zarządca wykonuje swoje uprawnienia. W przypadku natomiast pozostałych orzeczeń, do których zastosowanie znajduje art. 25, stwierdzenie ich wykonalności nastąpi w wyniku procedury *exequatur*, przewidzianej w art. 38-58 (z wyjątkiem art. 45) rozp. nr 44/2001.

3. Maksymalne uproszczenie wymogów uznania, które oznacza, że do automatycznego uznania orzeczenia wystarcza, aby:

– orzeczenie pochodziło od odpowiedniego sądu lub organu państwa członkowskiego (art. 2 lit. d rozp. 1346/2000), który uznał swoją właściwość na podstawie art. 3 (przesłanka pozytywna);

– mieściło się w granicach regulacji rozporządzenia (przesłanka pozytywna);

– było niesprzeczne z klauzulą porządku publicznego, o którym mowa w art. 26 (przesłanka negatywna);

– było skuteczne w państwie wszczęcia postępowania, co nie musi oznaczać prawomocności tego orzeczenia (przesłanka pozytywna). Wskazuje na to art. 2 lit. f, w myśl którego za „chwilę wszczęcia postępowania” uznaje się chwilę, z którą orzeczenie o wszczęciu postępowania staje się skuteczne, niezależnie od tego, czy orzeczenie jest ostateczne.

Tym samym automatyczne uznanie nie oznacza całkowitego braku kontroli w państwie uznania. Tylko bowiem orzeczenia spełniające wymogi rozp. 1346/2000 podlegają automatycznemu uznaniu. Kontrola taka powinna mieć jednak charakter incydentalny. Wobec braku przepisów

regulujących ten problem w rozp. 1346/2000, należy, zdaniem M. Virgosa, stosować w drodze analogii art. 33 ust. 2 rozp. 44/2000, stosowany w razie, gdy kwestia uznania orzeczenia jest sporna, tzn. że każda ze stron powołująca się na uznanie orzeczenia może w trybie postępowania *exequatur* wystąpić z wnioskiem o ustalenie, że orzeczenie podlega uznaniu¹⁸.

Skutki uznania automatycznego

Skutki uznania uregulowano w art. 17 i 18 rozp. 1346/2000.

Zgodnie z treścią art. 17 wszczęcie postępowania głównego wywołuje w każdym innym państwie członkowskim, bez potrzeby dopełnienia jakichkolwiek formalności, skutki, **które wynikają z prawa państwa wszczęcia postępowania**, o ile niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej oraz dopóki w tym innym państwie członkowskim nie zostanie wszczęte postępowanie określone art. 3 ust. 2. Taka regulacja gwarantuje, że skutki otwarcia postępowania będą zasadniczo takie same we wszystkich państwach członkowskich UE (z wyjątkiem Danii)¹⁹, a możliwe odstępstwa od tej zasady wynikają wyraźnie z przepisów rozporządzenia. Chodzi tutaj o skutki zarówno w zakresie prawa materialnego, jak i procesowego²⁰.

Zgodnie natomiast z art. 18 zarządca (*liquidator*) powołany przez sąd właściwy może wykonywać na terytorium innego państwa członkowskiego wszystkie uprawnienia przysługujące mu na podstawie państwa prawa wszczęcia postępowania, dopóki w tym innym państwie nie zostanie wszczęte kolejne postępowanie upadłościowe lub wskutek wniosku o wszczęcie postępowania upadłościowego nie zostanie zastosowany przeciwny temu środek zabezpieczający. Zarządca może w szczególności, z zastrzeżeniem art. 5 i 7, usuwać przedmioty wchodzące w skład masy z terytorium państwa członkowskiego, na którym przedmioty te się znajdują. Zasada ta, pozwalająca na dokonywanie czynności bez wymogu uzyskania stosownego orzeczenia sądu miejsca położenia rzeczy, ma na celu obniżenie kosztów i uniknięcie zbędnych opóźnień w postępowaniu.

¹⁸ Tamże, s. 187; np., zdaniem tych autorów, zarządca powinien uzyskać dostęp do konta bankowego dłużnika wyłącznie na podstawie okazania orzeczenia o wszczęciu postępowania upadłościowego; co do dopuszczalności powództwa o ustalenie uznania orzeczenia por. także K. Weitz, *Skuteczność zagranicznych orzeczeń...*, s. 97 i nast.

¹⁹ S. Smid, *Deutsches und Europäisches Internationales Insolvenzrecht...*, s. 88.

²⁰ Tamże, s. 90.

Odwrotnie w przypadku postępowania terytorialnego – zarządca będzie mógł podejmować działania w innych państwach członkowskich tylko wyjątkowo²¹.

Tym samym uprawnienia zarządcy postępowania głównego są takie same we wszystkich państwach członkowskich i nie mogą być ani rozszerzone, ani ograniczone zgodnie z przepisami prawa krajowego państwa uznającego, mimo że w takiej samej sytuacji uprawnienia te byłyby szersze lub węższe.

Przy wykonywaniu swoich uprawnień zarządca jest zobowiązany do przestrzegania prawa państwa członkowskiego, na którego terytorium zamierza podejmować czynności, w szczególności zasad dotyczących sposobu likwidacji składników masy. Uprawnienia te nie mogą obejmować zastosowania środków przymusu ani prawa do rozstrzygania sporów prawnych lub innych sporów²².

Dowód powołania zarządcy

Rozp. 1346/2000 w sposób szczególny reguluje dowód ustanowienia zarządcy. Chociaż zarządca jest uprawniony do wykonywania swoich uprawnień w innych państwach członkowskich bez konieczności uzyskania formalnego umocowania (*formal authorization*), konieczne jest w praktyce udokumentowanie tych uprawnień. Zgodnie z art. 19 rozp. powołanie zarządcy potwierdza się poświadczonym odpisem orzeczenia, którym został on powołany, albo innym zaświadczeniem wystawionym przez właściwy sąd. Można zażądać tłumaczenia na język urzędowy lub na jeden z języków urzędowych państwa członkowskiego, na którego terytorium zarządca zamierza podejmować czynności. Wyraźnie podkreśla się, że nie można żądać legalizacji ani innej odpowiedniej formalności²³. Tym samym wyłączono obowiązek sporządzenia *apostile* w rozumieniu przepisów konwencji haskiej znoszącej wymóg legalizacji zagranicznych dokumentów urzędowych z 5 października 1961 r.²⁴, jak również koniecz-

²¹ M. Virgós, E. Schmit, Report..., ustęp 224.

²² I.F. Fletcher, *Insolvency in Private International Law...*, s. 425.

²³ M. Virgós, E. Schmit, Report..., ustęp 169.

²⁴ W Polsce weszła w życie 21 września 2004 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 194, poz. 1980, por. także Dz.U. Nr 39, poz. 443 ze zm.).

ność uzyskania *exequatur* – stwierdzenia wykonalności przed sądem innego państwa członkowskiego²⁵.

Chociaż rozp. 1346/2000 milczy w tej kwestii, w przypadku pojawienia się wątpliwości co do zakresu uprawnień zarządcy ciężar ich udowodnienia spoczywa na zarządcy, który w tym zakresie powinien dostarczyć stosowne zaświadczenie z sądu, który go powołał. Ewentualne koszty tłumaczenia, jak również koszty poświadczenia powinien ponieść zarządca. Koszty te stanowią koszty postępowania upadłościowego²⁶.

Zasada równego traktowania wierzycieli

Art. 20 rozp. 1346/2000 przewiduje, że wierzyciel, który po wszczęciu głównego postępowania upadłościowego, w jakikolwiek sposób, w szczególności w drodze postępowania egzekucyjnego, został zaspokojony całkowicie lub częściowo z przedmiotu należącego do masy znajdującego się w innym państwie członkowskim, jest zobowiązany do zwrotu zarządcy otrzymanego zaspokojenia (z zastrzeżeniem art. 5 i 7 rozp.).

Dla zapewnienia równego traktowania wierzycieli, wierzyciel, którego wierzytelność została częściowo zaspokojona w postępowaniu upadłościowym, może wziąć udział w podziale w ramach innego postępowania dopiero wówczas, gdy wierzyciele tej samej kategorii lub należący do tej samej grupy zostaną w tym postępowaniu zaspokojeni w takiej samej części.

Publikacja i obowiązek wpisu do rejestrów publicznych

Art. 21 rozp. 1346/2000 stanowi, że na wniosek zarządcy należy ogłosić w każdym innym państwie członkowskim istotną treść orzeczenia o wszczęciu postępowania oraz, w razie potrzeby, orzeczenia o powołaniu

²⁵ I.F. Fletcher, *Insolvency in Private International Law...*, s. 425. Podobnie brak możliwości kwestionowania w innym państwie uznania oraz wyłączenie potrzeby stwierdzenia wykonalności orzeczenia przewiduje rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 805/2004/WE z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie utworzenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych; por. na ten temat K. Weitz, *Europejskie prawo procesowe cywilne – stan obecny i perspektywy dalszego rozwoju*, PS 2007, nr 2, s. 16.

²⁶ I.F. Fletcher, *Insolvency in Private International Law...*, s. 426.

zarządcy stosownie do przepisów danego państwa dotyczącego obwieszczeń. W obwieszczeniu należy ponadto podać osobę powołanego zarządcy oraz czy właściwość sądu wynika z art. 3 ust. 1 (postępowanie główne, czy też z art. 3 ust. 2 (postępowanie wtórne). Każde państwo członkowskie, na terytorium którego dłużnik ma oddział, może jednak przewidywać obowiązek obwieszczenia²⁷. W takim przypadku zarządca lub każdy inny uprawniony organ państwa członkowskiego, w którym zostało wszczęte postępowanie główne, jest zobowiązany podjąć środki niezbędne dla dokonania tego obwieszczenia.

Natomiast wyłącznie w przypadku wszczęcia postępowania głównego, na wniosek zarządcy dokonuje się także wpisu do księgi wieczystej, rejestru handlowego oraz wszystkich innych rejestrów publicznych w pozostałych państwach członkowskich (art. 22 ust. 1). Jeżeli prawo państwa członkowskiego przewiduje obowiązek dokonania takiego wpisu²⁸, zarządca lub każdy inny uprawniony organ państwa członkowskiego, w którym zostało wszczęte postępowanie główne, jest zobowiązany podjąć środki niezbędne do dokonania tego wpisu (art. 22 ust. 2). Koszty obwieszczenia oraz wpisu przewidzianego w art. 21 i 22 uznaje się za wydatki i koszty postępowania.

Moment dokonania obwieszczenia, o którym mowa w art. 21, jest istotny zwłaszcza dla dłużników upadłego. Zgodnie bowiem z art. 24, kto w państwie członkowskim spełnia świadczenie do rąk dłużnika, przeciwko któremu w innym państwie członkowskim zostało wszczęte postępowanie upadłościowe, chociaż powinien był spełnić świadczenie do rąk zarządcy w tym postępowaniu, zostaje zwolniony ze zobowiązania, jeżeli nie wiedział o wszczęciu postępowania. Obowiązek spełnienia świadczenia do rąk zarządcy wynika z zasady automatycznego uznania orzeczenia o wszczęciu postępowania upadłościowego. Skutkiem niewypełnienia tego obowiązku może być uprawnienie zarządcy do żądania ponownego spełnienia świadczenia, zgodnie bowiem z art. 24 ust. 2 istnieje domniemanie wrzuszalne, że jeżeli spełnienie świadczenia nastąpiło przed obwieszczeniem przewidzianym w art. 21, to spełniający świadczenie nie

²⁷ Por. art. 53 pr. up. i nap.

²⁸ Por. art. 44 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn.: Dz.U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209 ze zm.).

wiedział o wszczęciu postępowania upadłościowego. I odwrotnie, jeżeli spełnienie świadczenia nastąpiło po dokonaniu obwieszczenia, domniemywa się, że spełniający świadczenie wiedział o wszczęciu postępowania, chyba że zostanie przeprowadzony dowód przeciwny.

Stosunek rozp. 1346/2000 do konwencji brukselskiej (rozporządzenia Bruksela I) – uznanie i stwierdzenie wykonalności innych orzeczeń

Zgodnie z art. 25 rozp. 1346/2000, orzeczenia dotyczące prowadzenia i ukończenia postępowania upadłościowego²⁹ wydane przez sąd, którego orzeczenie podlega uznaniu na podstawie art. 16, jak również zatwierdzone przez taki sąd układ, również podlegają uznaniu bez dalszych formalności. Chodzić tu może np. o orzeczenia wydawane w związku z dalszym prowadzeniem postępowania, orzeczenia zatwierdzające układ³⁰ czy kończące postępowanie upadłościowe. Orzeczenia te podlegają wykonaniu na podst. art. 31-51 (z wyłączeniem art. 34 ust. 2) konwencji brukselskiej z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych w brzmieniu zmienionym konwencjami o przystąpieniu do tej konwencji. W związku z faktem, że konwencja brukselska została prawie całkowicie zastąpiona przez rozporządzenie Rady Nr 44/2001 o jurysdykcji oraz uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych³¹, odesłanie do przepisów art. 31-51 (z wyjątkiem art. 34 ust. 2) konwencji brukselskiej należy traktować jako odesłanie do art. 38-58 (z wyjątkiem art. 45 ust. 1) rozp. 44/2001. Wymienione przepisy regulują instytucje

²⁹ Rozporządzenia nie stosuje się jednak do orzeczeń w sprawach karnych wydanych w związku z toczącą się upadłością, M. Virgos, F. Garcimartín, *The European Insolvency...*, s. 206.

³⁰ Należy zauważyć, że w większości państw członkowskich układ i podobne mu instytucje wymagają zatwierdzenia przez sąd lub organ, który wszczął postępowanie upadłościowe, dlatego przyjęto rozwiązanie art. 25 ust. 1: M. Virgos, F. Garcimartín, *The European Insolvency...*, s. 206. Uznanie układu obejmuje takie skutki, jak odroczenie terminu płatności długów, redukcja zadłużenia, a także wykonalność.

³¹ Rozporządzenie to weszło w życie 1 marca 2002 r., zastępując konwencję brukselską w odniesieniu do wszystkich państw członkowskich z wyjątkiem Danii; por. art. 68 i nast. rozporządzenia.

tw. *exequatur*, czyli wydania orzeczenia sądowego zezwalającego na wykonanie orzeczenia zagranicznego w drodze egzekucji³².

Na gruncie prawa polskiego za koniecznością nadania klauzuli wykonalności w trybie art. 1151 § 3 k.p.c. orzeczeniom, których wykonalność stwierdza się w drodze *exequatur*; opowiedział się K. Weitz. Stwierdza on, że „(...) w razie stwierdzenia wykonalności orzeczenia bądź innego aktu według rozporządzenia odnośne orzeczenie sądu polskiego nie będzie stanowiło wystarczającej podstawy do wszczęcia egzekucji, z zastrzeżeniem dopuszczalności stosowania wprost na jego podstawie środków zabezpieczających zgodnie z art. 47 ust. 2. Do wszczęcia egzekucji zmierzającej do zaspokojenia roszczenia wnioskodawcy niezbędne będzie (...) uzyskanie klauzuli wykonalności dla orzeczenia lub innego aktu, któremu udzielono *exequatur*.”³³

Należy także zwrócić uwagę na wzajemny stosunek art. 16 i 25 rozporządzenia. Biorąc pod uwagę, że procedury *exequatur* lub *registration* przeprowadza się w celu stwierdzenia wykonalności i wyegzekwowania skutków orzeczenia w określonym państwie, innym niż to, w którym orzeczenie zostało wydane, jeżeli orzeczenie wszczynające postępowanie upadłościowe zawiera również postanowienia, które wymagają przymusowego wykonania (*contains rulings which are enforceable*)³⁴, to zastosowanie znajdzie także art. 25 ust. 1, a nie tylko art. 16, który dotyczy wyłącznie uznania samego wszczęcia postępowania upadłościowego³⁵.

Klauzula porządku publicznego

Państwa członkowskie nie są zobowiązane do uznania i wykonania orzeczeń, o których mowa w art. 25, jeżeli pociągałoby to za sobą ogra-

³² T. Ereciński, [w:] J. Ciszewski, T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część czwarta. Przepisy z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego. Część piąta. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, Warszawa 2006, s. 340; ponadto szczegółowo na ten temat K. Weitz, [w:] *Stosowanie prawa...*, s. 569-623.

³³ K. Weitz, [w:] *Stosowanie prawa...*, s. 622; wyraźnie taką procedurę dla stwierdzenia wykonalności orzeczenia zagranicznego przewiduje projekt zmian kodeksu postępowania cywilnego (druk sejmowy 1366).

³⁴ Takie postanowienia zawiera orzeczenie o wszczęciu postępowania insolwencyjnego na podstawie prawa niemieckiego H.C. Duursma-Kepplinger, E. Chalupsky, *Europäische Insolvenzordnung...*, s. 354 przypis 4.

³⁵ M. Virgós, F. Garcimartín, *The European Insolvency...*, s. 209; M. Virgós, E. Schmit, Report..., ustęp 189; H.C. Duursma-Kepplinger, E. Chalupsky,

niczenie wolności osobistej lub tajemnicy korespondencji (art. 25 ust. 3) lub byłoby sprzeczne z porządkiem publicznym, o którym mowa w art. 26 rozp. 1346/2000³⁶. Jak z tego wynika, państwo członkowskie może odmówić uznania postępowania upadłościowego wszczętego w innym państwie albo wykonania w jego toku orzeczenia, o ile uznanie lub wykonanie prowadziłyby do rezultatu, który pozostaje w oczywistej sprzeczności z jego porządkiem publicznym, w szczególności z jego podstawowymi zasadami lub konstytucyjnie zagwarantowanymi prawami i wolnościami jednostki.

Jak z tego wynika, klauzula porządku publicznego oraz przesłanki wymienione w art. 25 ust. 3 stanowią jedyne powody uzasadniające odmowę uznania orzeczeń wydanych w innym państwie członkowskim, a objętych zakresem rozp. 1346/2000. Zatem przyczyny odmowy uznania postępowania upadłościowego, jak również stwierdzenia wykonalności orzeczeń wydanych w jego toku są węższe niż przyczyny określone w konwencji brukselskiej i odpowiednio rozp. 44/2001³⁷. Celem regulacji art. 26 jest bowiem zagwarantowanie, że sąd innego państwa członkowskiego nie będzie badał orzeczenia co do jego istoty (*zakaz révision au fond*)³⁸ ani też nie będzie badał jurysdykcji sądu, który wydał orzeczenie o wszczęciu postępowania upadłościowego. Zakwestionowanie jurysdykcji państwa członkowskiego, którego sąd wydał orzeczenie o wszczęciu postępowania upadłościowego, może nastąpić wyłącznie poprzez zaskarżenie tego orzeczenia zgodnie z przepisami prawa tego państwa, a nie w postępowaniu o odmowę uznania orzeczenia na podstawie art. 26

Europäische Insolvenzordnung..., s. 422; Także na gruncie rozp. 44/2001 przeważa zapatrywanie, że w odniesieniu do tego samego orzeczenia (nadającego się do wykonania w drodze egzekucji) dopuszczalne jest jednoczesne wystąpienie z wnioskiem o ustalenie, że podlega ono uznaniu, jak i z wnioskiem o stwierdzenie jego wykonalności. Dotyczy to w szczególności sytuacji, w której orzeczenie obok rozstrzygnięcia nadającego się do wykonania w drodze egzekucji zawiera także rozstrzygnięcie niepodlegające egzekucji (np. o charakterze ustalającym lub kształtującym) – por. na ten temat K. Weitz, [w:] *Stosowanie prawa...*, s. 596.

³⁶ I.F. Fletcher, *Insolvency in Private International Law...*, s. 428.

³⁷ Por. przepisy art. 34 i 35 rozporządzenia.

³⁸ Wyłączenie kontroli merytorycznej uznania orzeczenia lub stwierdzenia jego wykonalności przewiduje także rozp. 44/2001; por. na ten temat K. Weitz, [w:] *Stosowanie prawa...*, s. 575.

rozporządzenia³⁹, a w razie wątpliwości może zaistnieć konieczność rozstrzygnięcia przez ETS w ramach pytania prejudycjalnego⁴⁰.

Podsumowanie

Jak z powyższych uwag wynika, automatyczne uznanie zagranicznego orzeczenia o wszczęciu postępowania upadłościowego następuje z mocy prawa i nie jest warunkowane przeprowadzeniem żadnego postępowania w tym zakresie w państwie uznającym⁴¹. W konsekwencji każdy organ publiczny (właściwy sąd, notariusz, ale także urzędnik bankowy)⁴², przed którym powstanie kwestia oceny skuteczności zagranicznego orzeczenia, będzie takiej oceny dokonywał we własnym zakresie, na potrzeby toczącego się przed nim postępowania. Aktualnie staje się w związku z tym pytanie, w jaki sposób wykazywać przed odpowiednim organem polskim, że dane orzeczenie podlega uznaniu automatycznemu.

Rozporządzenie 1346/2000 zawiera dwa przepisy, które częściowo tę kwestię regulują. Są to art. 19 i 25.

Jeżeli orzeczenie o ogłoszeniu upadłości zawiera postanowienie o powołaniu zarządcy, to zastosowanie znajdzie art. 19 rozp. 1346/2000, czyli potwierdzenie powołania zarządcy stanowić będzie poświadczony odpis orzeczenia, w razie potrzeby przetłumaczony na język urzędowy państwa członkowskiego, na terytorium którego zarządca zamierza podejmować czynności.

Jeżeli orzeczenie wszczynające postępowanie upadłościowe zawierać będzie także postanowienia, które odnoszą się do prowadzenia postępowania bądź wymagają przymusowego wykonania, to zastosowanie znajdzie art. 25 ust. 1 odsyłający w zakresie procedury *exequatur* (art. 38-58 z wyjątkiem art. 45) do rozp. 44/2001⁴³, przy czym należy się zgodzić z poglądem K. Weitza, że do wszczęcia egzekucji na podstawie orzecz-

³⁹ I.F. Fletcher, *Insolvency in Private International Law...*, s. 429, M. Virgós, E. Schmit, Report..., ustęp 202.

⁴⁰ Por. orzeczenie ETS z dnia 2 maja 2006 r. w sprawie C-341/04 *Eurofood IFSC Ltd.*

⁴¹ Por. także uzasadnienie do propozycji zmian art. 1145 k.p.c. i nast., druk sejmowy nr 1366.

⁴² A. Włosińska, *Odmowa uznania zagranicznego orzeczenia sądowego w świetle postanowień konwencji lugańskiej*, Kraków 2002, s. 84.

⁴³ Por. Art. 102 § 8 przepisów wprowadzających niemieckie prawo insolwencyjne.

nia, wobec którego stwierdzono wykonalność w drodze *exequatur*, niezbędne będzie ponadto uzyskanie klauzuli wykonalności. Rozp. 44/2001 dopuszcza natomiast wprost stosowanie na jego podstawie środków zabezpieczających zgodnie z art. 47 ust. 2⁴⁴.

W pozostałych kwestiach rozp. 1346/2000 milczy, wskazując tylko wyraźnie w art. 17, że skutki uznania są takie same we wszystkich państwach bez konieczności dopełniania jakichkolwiek formalności. Z zasady komplementarności obu rozporządzeń wynika, że zastosowanie tutaj powinien znaleźć art. 53 ust. 1 rozp. 44/2001, w myśl którego strona, która powołuje się na uznanie orzeczenia, zobowiązana jest do przedstawienia odpisu orzeczenia spełniającego warunki wymagane do uznania go za posiadający moc dowodową.

Ponieważ automatyczne uznanie dokonywane *ad hoc* przez odpowiednie organy może prowadzić do odmiennej oceny skuteczności tego samego orzeczenia zagranicznego, może zaistnieć stan niepewności prawnej między podmiotami zainteresowanymi⁴⁵. W takiej sytuacji, jeżeli kwestia uznania orzeczenia jest sporna, to każda ze stron powołująca się na uznanie orzeczenia, może w trybie art. 33 ust. 2 rozp. 44/2000 (tryb *exequatur* przewidziany dla stwierdzenia wykonalności orzeczenia) wystąpić z wnioskiem o ustalenie, że orzeczenie podlega uznaniu. W tym trybie może zatem nastąpić odmowa uznania orzeczenia z przyczyn przewidzianych w art. 26 rozp. 1346/2000⁴⁶.

Wobec rodzących się na tym tle wątpliwości należałoby postulować dostosowanie na wzór niemiecki i austriacki⁴⁷ przepisów rozp. 1346/2000 do polskiego prawa upadłościowego i naprawczego.

⁴⁴ K. Weitz, [w:] *Stosowanie prawa...*, s. 622; jeszcze raz warto podkreślić, że projekt zmiany art. 1151 k.p.c. wyraźnie przewiduje nadanie klauzuli wykonalności w celu stwierdzenia wykonalności orzeczenia sądu państwa obcego (druk sejmowy nr 1366).

⁴⁵ A. Włosińska, *Odmowa uznania...*, s. 84.

⁴⁶ Inaczej F. Zedler, *Uznanie zagranicznych postępowań upadłościowych w prawie europejskim*, RPSiE 2005, nr 2, s. 65; kwestie te zgodnie z rozp. 44/2001 reguluje propozycja zmian do kodeksu postępowania cywilnego w art. 1145-1148¹ (druk sejmowy nr 1366).

⁴⁷ Por. także komentarz do art. 102 przepisów wprowadzających niemieckie prawo insolwencyjne, S.H. Undritz, [w:] *Hamburger Kommentar zum Insolvenzrecht*, Hamburg 2006, s. 2084 oraz § 217-220 przepisów austriackiego prawa o niewypłacalności międzynarodowej, BGBl. I Nr 36/2003.